

LISZT BULLETTIN

November 2018

Een woord vooraf door de voorzitter

Allereerst een levensteken vanuit het Heliomare Revalidatiecentrum in Wijk aan Zee. Hier leer ik weer met mijn ingeslapen spieren, pezen en organen samen te werken, een klus die mij meer moeite kost dan alle transcendentale etudes van Liszt driemaal achter elkaar... Door het langdurig ziekbed zijn benen, rug en armen lange tijd buiten gebruik geweest en hebben heel veel spiermassa verloren. En dat moet ik als het ware terugkopen door oefenen aan de brug, diverse statafels en rollator- en/of stokwandelingen. Czerny-etudes voor het lijf, in Oostenrijk ook 'Knochenarbeit' genoemd.

Vele donateurs en bestuursleden van de Franz Liszt Kring stuurden mij mooie kaarten met graag gehoorde wensen. Heel veel dank voor die fijne blijken van medeleven en betrokkenheid! Na mijn eerste jaar als voorzitter had ik zo graag nog meer vliegers steil willen laten opgaan in het tweede. Gelukkig zitten de bestuursleden niet stil en gebeurt er nog van alles. Toch is het verre van duidelijk hoe mijn situatie zich zal ontwikkelen. Deze aandoening, ARDS (Acute Respiratory Distress Syndrome), heeft nog meer trucjes om mij naar het leven te staan. Toch ga ik ervan uit vanaf maart 2019 weer ten dienste van onze Kring te staan en met nieuw gewonnen inzichten Franz Liszt en diens werken, de visionair die hij voor ons is, nog beter op de kaart te kunnen zetten.

U allen goede laatste maanden in 2018 toewensend,

Martyn van den Hoek

Chopin aan zee

De Chopin Stichting Nederland onder artistieke leiding van de Nederlandse, in Wenen woonachtige pianiste Clara Biermasz heeft in verband met de feestelijkheden rondom 'Scheveningen 200 jaar badplaats' een festival georganiseerd, CHOPIN AAN ZEE, dat van 22 tot en met 25 november a.s. in de tentoonstellingszalen van Panorama Mesdag, Zeestraat 65 te Den Haag, gehouden zal worden. Met dit festival geeft de stichting invulling aan haar doelstelling: culturele manifestaties organiseren rondom werk en leven van Frédéric Chopin en aan hem gerelateerde kunstenaars.

Op **donderdag 22 november**, aanvang 19.30 uur, opent de Poolse pianiste Aleksandra Mikulska het

festival met een Chopin/Liszt-recital. Het programma kwam in samenwerking met de Franz Liszt Kring tot stand. Voor de pauze speelt de pianiste enkele mazurka's van Chopin, diens geliefde *Fantaisie-Improptu*, de niet minder populaire *Polonaise in As* en tot besluit *Andante spianato e Grande Polonaise Brillante*. Na de pauze klinkt de bekende *Liebestraum in As* (Notturmo Nr. 3) van Liszt, diens *Soirées de Vienne* Nr. 6 (naar walsmelodieën van Schubert) en tot besluit de *Rhapsodies Hongroises* Nr. 11 en 12. In het voorprogramma dat om 18.00 uur begint, spelen leerlingen van de Jong Talent-afdeling van het Koninklijk Conservatorium composities van Chopin, onder wie de in Scheveningen woonachtige Nikola Meeuwssen, die de Eerste Ballade ten gehore zal brengen.

Op **vrijdag 23 november** geeft Nino Gvetadze in

een programma met als titel 'Een winter op Mallorca' de *24 Préludes*, opus 28, ten beste. Ook nu laat in het voorprogramma een keur aan jong talent van het KC zich horen.

Op **zaterdag 24 november** brengen Clara Biermasz en prijswinnaars van Prima la Musica Wien een afwisselend programma met polonaises en mazurka's van Chopin en Wieniawski ten gehore. Ook is er Joodse klezmermuziek en worden enkele speciaal voor de Chopin Stichting door de Nederlandse componist Maarten Feteris geschreven mazurka's uitgevoerd (première).

Op *zondag 25 november* is er om 18.00 uur een lezing met powerpoint-presentatie door Albert Brussee, die zal spreken over Ary Scheffer en zijn contacten met Chopin en Liszt, die Scheffer beiden meermalen geportretteerd heeft. Deze bijdrage werd mede ingegeven door het feit, dat Franz Liszt Ary Scheffer in de zomer van 1854 in Scheveningen een bezoek heeft gebracht. Aansluitend is er een lecture-recital door Jan Brokken en Marcel Worms. In zijn boek *Waarom elf Antillianen knielden voor het hart van Chopin* beschrijft Brokken de oorsprong van de Antilliaanse muziek en de invloed van enkele door pianisten meegebrachte Chopin-partituren daarop. De pianist Marcel Worms laat ter illustratie een aantal Antilliaanse composities van o.a. de gebroeders Palm en Wim Stadius Muller horen, composities waarin Chopin-invloeden, Creoolse dansen en Latin jazz een onvervreemdbaar Caribisch huwelijk aangingen.

We zetten de data nog even op een rijtje:

22 november:

In de Parijse salon – Een portret van Chopin en Liszt
Pianorecital door Aleksandra Mikulska, aanvang 19.30 uur.

In het voorprogramma (18.00 uur): leerlingen van de Jong Talent-afdeling van het KC.
Toegangsprijs: € 30,-; donateurs van de Chopin Stichting en de Franz Liszt Kring: € 25,-.

23 november:

Een winter op Mallorca

Nino Gvetadze speelt de 24 preludes van Chopin, aanvang 19.30 uur.

In het voorprogramma (18.00 uur): leerlingen van de Jong Talent-afdeling van het KC.
Toegangsprijs: € 30,-; donateurs van de Chopin Stichting en de Franz Liszt Kring: € 25,-.

24 november:

Chopin in Wenen – van wals tot treurmars

Met Clara Biermasz en prijswinnaars van Prima la Musica Wien, aanvang 19.30 uur.

Toegangsprijs: € 30,-; donateurs van de Chopin Stichting en de Franz Liszt Kring: € 25,-.

25 november: Lezing door Albert Brussee over de relatie tussen de schilder Ary Scheffer en de componisten Frédéric Chopin en Franz Liszt, aanvang: 18.00 uur. Toegangsprijs: € 10,-.

25 november:

Chopin op de Antillen

Lecture-recital door Jan Brokken en Marcel Worms, aanvang: 19.30 uur.

Toegangsprijs: € 30,-; donateurs van de Chopin Stichting en de Franz Liszt Kring: € 25,-.

Passepartout: € 90,-

Alle manifestaties vinden plaats in de expositiezal van Panorama Mesdag, Zeestraat 65 te Den Haag. Voorafgaand aan de concerten kan het museum bezocht worden, waar sinds 18 november de nieuwe tentoonstelling *Storm* te bezichtigen is.

Twee recitals door Ketevan Sharumashvili - een vooruitblik

De Georgische pianiste Ketevan Sharumashvili zal in januari 2019 twee Liszt-recitals verzorgen, waarop we u nu reeds graag attenderen.

Het eerste concert, in samenwerking met Hotel De Guldenberg georganiseerd, vindt plaats op **Zondag 20 januari 2019** in Hotel De Guldenberg, Guldenberg 12, 5268 KR Helvoirt. De aanvangstijd is nog niet bekend; hierover zult u te zijner tijd geïnformeerd worden. De toegangsprijs bedraagt € 10,- (zowel voor donateurs als niet-donateurs).

Het tweede recital, in samenwerking met de Stichting de Engelenbak tot stand gekomen, staat gepland op **Zondag 27 januari 2019** en zal plaats hebben in de Gasthuiskapel te Zaltbommel, Gasthuisstraat 34, 5301 CC Zaltbommel; aanvang 16.00 uur. Entree: € 20,-, voor donateurs van de Franz Liszt Kring: €15,-. Voor beide locaties is het niet mogelijk te reserveren.

Het programma opent met de grote Sonate in b van Franz Liszt. Na de pauze klinken vijf bewerkingen van Schubert-liederen, te weten: *Litanei*, *Auf dem Wasser zu singen*, *Ave Maria*, *Gretchen am Spinnrade* en *Ständchen*, gevolgd door één van Liszts lievelingsstukken, de zesde van zijn *Soirées de Vienne – Valses caprices d'après Schubert*. Het aantrekkelijke programma wordt besloten met het bekende *Widmung* van Schumann/Liszt en de niet minder geliefde *Rigoletto-parafrase* van Verdi/Liszt.

Beknopte biografie van Ketevan Sharumashvili

Ketevan begon haar pianostudie op twaalfjarige leeftijd aan het Zacharia Paliashvili Muziek Gymnasium in Tbilisi bij Dodo Tsintsadze. In 2001 nam zij voor het eerst deel aan een internationaal pianoconcours, het Anton Rubinstein Concours in Parijs, welke zij won. In 2004 werd ze toegelaten op het Tbilisi Staats Conservatorium en studeerde bij Prof. Nino Mamradze en later (tot 2010) bij Bejan Namgladze. Ze voltooide haar pianostudie aan de Universiteit voor Muziek en Theater in Hamburg (waar zij ook pianoles gaf), de Hogeschool voor de Kunsten in Zürich en het Conservatorium van Amsterdam. In Amsterdam kreeg zij de nominatie 'Special Talent' en werd haar een studiebeurs toegekend. Tot haar leraren behoren Konstantin Sherbakov, Marian Migdal, Naum Grubert en Jan Wijn. Masterclasses volgde ze bij Paul Badura-Skoda, Dmitri Alexeev, Klaus Hellwig, Anatol Ugorski, Boris Berman, Tamás Vásáry en Cyprien Katsaris. Deze laatste was zeer onder de indruk van Ketevans Sharumashvili's spel en schreef een aanbeveling, die we hieronder graag afdrukken.

De pianiste gaf solorecitals in Georgië, Duitsland, Italië, Spanje en Nederland en behaalde verschillende prijzen op pianoconcoursen, waaronder

het Lagny-Sur-Marne concours (Fr.), het Antonio Napolitano concours in Salerno (It.) en de Mauro Paolo Monopoli Prize Competition in Barletta (It.) In maart 2018 haalde zij de Halve Finale op het Concorso International de Piano, Ciudad de Vigo (Sp.)

Sedert enige tijd is Ketevan in Nederland woonachtig. In 2016 won zij op de Finale van *Koffie bij de Piano* in 's-Hertogenbosch de Persprijs en de Eerste Prijs. In november 2017 werd haar op Vught-Klassiek, naast de Persprijs en de Publieksprijs, ook de Liszt-prijs van de Franz Liszt Kring toegekend. Voor meer informatie, zie <http://www.ketisharu.com>. Video's van haar spel zijn te beluisteren op <https://www.youtube.com/watch?v=aOQGZH-zjA> en <https://www.youtube.com/watch?v=3Lw31RhPgHY>

Aanbeveling door de beroemde pianist Cyprien Katsaris (1951):

"I had the great pleasure to listen to Mrs. Ketevan Sharumashvili. She is not only an excellent pianist and a wonderful musician but she also tries and succeeds to understand the deeper meaning of the works she performs, such as Beethoven's Sonata opus 110. As for her virtuosity, her interpretation of Gnomensreigen by Liszt was the greatest I have ever heard since György Cziffra's."

Nederlandse première van *Eleven Studies on a Theme* by J. Mulders van Albert Brussee

In de tweede week van oktober 2018 gaf de Griekse pianist Theodore Tzovanakis de Nederlandse première van *Eleven Studies on a theme* by J. Mulders van Albert Brussee. De compositie, die daarvoor al in Genève was uitgevoerd en op 10 oktober in de Oude Kerk van Zoetermeer ten gehore was gebracht, besloot drie recitals die onder auspiciën van de Franz Liszt Kring op verschillende locaties plaatsvonden: op 12 oktober in de zaal 'Pro Rege' te Rotterdam, op 13 oktober in het Koninklijk Conservatorium te Den Haag en op 14 oktober in het Geelvinck Pianolamuseum in Amsterdam. Albert Brussee hield voorafgaand aan de vertolking van zijn compositie een inleiding over de ontstaansgeschiedenis van het werk, waarvan de kiem al 35 jaar geleden gelegd werd.

Ik had het genoeg van de 'Eleven Studies' in Den Haag te beluisteren op het podium van de Arnold Schönbergzaal. Na een eerste keer beluisteren en gelijktijdig het notenbeeld volgend, hield ik een zeer positieve indruk over aan deze nieuwe 'etudevariaties'. Het werk opent en eindigt met een sereen, koraalachtig thema in a-mineur. Het thema, dat mij enigszins deed denken aan de koraalthema's van organist en componist Hendrik Andriessen, beslaat slechts één pagina. Deze pagina is de basis voor de elf variaties die daarna volgen, ieder met uiteenlopende pianotechnische problemen. Eigenlijk zou je ook kunnen spreken van 'elf etudes in variatiestijl op een thema van J. Mulders'.

Foto: Peter van Korlaar

De etudes volgen elkaar snel op, van een *break* tussen de verschillende delen is maar een enkele keer sprake. De eerste etude laat in de linkerhand breed gearpeggieerde akkoorden in halve noten horen, de harmonische fundamenteën van het thema, waar de rechterhand snelle toonladderfiguren overheen speelt. De tweede etude is geschreven in een gracieuze 6/8-maat en draagt karakteristieken van een siciliano. De technisch veeleisende etudes worden afgewisseld met twee intermezzi van meer verpozend, melodisch karakter. Intermezzo I draagt als titel *Sarabande elegica*, en Intermezzo II *Valse charmante*. Etude nr. 11 met als tempoaanduiding *Presto furioso* vertoont een zekere verwantschap met Chopins etude op. 25 no. 10, maar in Brussee's etude worden de octaven doorlopend

alternerend gespeeld, wat een stijlkenmerk van Liszts klavermuziek is. Deze etude eindigt met een reusachtig open akkoord met een fermata-teken erboven, waarna het rustgevende thema van J. Mulders voor de laatste keer prachtig en meditatief werd gespeeld door Theodore Tzovanakis. Albert Brussee kan zich geen beter pleitbezorger wensen dan deze Griekse pianist, die al een grote staat van dienst heeft. Zijn spel is elegant en fijnzinnig, hij maakt een prachtige kleuring op de vleugel, maar schuwt als het nodig is een stevige greep in de toetsen zeker niet. Deze etudes, die uitermate geschikt zijn voor de gevorderde pianist en ook zonder meer passen in een examenprogramma voor een conservatoriumstudent, zijn zeker vernieuwend, en verschaffen zelfs bij een niet ingewijde luisteraar of pianoliefhebber een aangename tonale klankbeleving in een welluidend, postromantisch idioom.

Theodore Tzovanakis speelde voor de pauze composities van zijn landgenoot Manos Hadjidakis. Mooie pianomuziek, goed in het gehoor liggend en op folkloristische thema's gebaseerd. Als trait d'union tussen deze in matig-moderne stijl geschreven werken en het impressionistische, hier en daar huiveringwekkende *Poem Triste* van Dimitri Mitropoulos, klonken twee 'late pianowerken' van Franz Liszt: *Nuages gris* en *Am Grabe Richard Wagners*. Ook in deze indringende werken toonde Theodore zich een excellent pianist met een groot uitdrukkingsvermogen. We vernamen dat Theodore Tzovanakis van plan is een cd-opname van de 'Eleven Studies' te maken. Laten we hopen dat hij daar gauw toe in staat zal

worden gesteld. Afgezien nog van een cd-opname is dit echt een werk dat ook via moderne media zoals 'You Tube' en 'Spotify', een breed luisterpubliek zou kunnen bereiken.

(PvK)

Fraai duo-recital in Tivoli-Vredenburg

Op donderdagavond 27 september 2018 gaven Dina Ivanova (Derde Prijs en Publieksprijs Franz Liszt Pianoconcours Utrecht, 2017) en Hyuk Lee (Eerste Prijs Paderewski concours Polen, 2016) samen een duo-recital in de Herz-zaal van Tivoli-Vredenburg. Donateurs van de Franz Liszt Kring kregen 20% korting op de toegangsprijs. Een fijn concert met vele pianistische hoogstandjes. Beide pianisten speelden eerst op twee vleugels de bewerking voor piano vierhandig van *Tasso*, dat als Symfonisch Gedicht beter bekend is. *Tasso, Lamento e Trionfo* (S96) is een soort heldenepos, gebaseerd op een gedicht van de Engelse Lord Byron. Als bewerking voor piano vierhandig hoor je het zelden, en onbekendheid was dan ook de reden dat we niet helemaal grip op het toch tamelijk bombastische werk konden krijgen. Maar wat te denken van de grillige, maar ook overdonderende bewerking van *Petrouchka* van Igor Strawinsky, gespeeld door Dina Ivanova. Of van de verpletterende weergave van de suite *De Vuurvogel* van Strawinsky/Agosti, gespeeld door de nu nog zeventienjarige Hyuk Lee. Hyuk speelde ook nog de *Tweede Hongaarse Rapsodie* van Franz Liszt, met een cadens gemaakt door de pianist Marc-André Hamelin. Een

ongelofelijk virtuoze cadens, een Rapsodie binnen de Rapsodie. Beide pianisten besloten met een zinderende uitvoering op twee vleugels van *La Valse* van Maurice Ravel. Wij (Donateur Jaap Sluiter en uw secretaris) hadden bepaald geen spijt van onze keuze om dit fraaie concert in Utrecht bij te wonen!

(PvK)

DRINGENDE OPROEP

Vaak gebeurt het dat bestuursleden van de Franz Liszt Kring om gezondheidsredenen of anderszins niet bij vergaderingen aanwezig kunnen zijn. Enkele onder ons, waaronder ik zelf, zijn al decennia lang lid van het bestuur, en op den duur moet men, ouder wordend, keuzes maken, prioriteiten stellen. In belang van het voortbestaan van onze stichting zou het daarom meer dan wenselijk zijn als er nieuwe, bij voorkeur jonge mensen tot het bestuur toetreden. Het meest acuut is de invulling van de post van acquireur. Aad Jordaans, die deze taak de afgelopen jaren met zoveel zorg vervuld heeft, is al geruime tijd ernstig ziek. Zonder inkomsten uit advertenties en sponsoring kunnen we echter niet bestaan. Ook de post van tweede secretaris, belast met het organiseren van concerten, is al geruime tijd vacant.

Een oproep dus naar onze donateurs. Mochten er onder u mensen zijn die willen meehelpen bij de realisatie van onze activiteiten – plannen genoeg! –, of kent u iemand die dat graag zou willen doen, dan kunt u zich in verbinding stellen met onze secretaris, Peter van Korlaar (voor zijn adresgegevens, zie de colofon). Enige belangstelling voor muziek en in het bijzonder voor die van Franz Liszt, is natuurlijk aanbevelenswaardig.

(AB)

Redactie: Albert Brussee

Met bijdragen van Martyn van den Hoek, Peter van Korlaar (PvK) en Albert Brussee (AB)

Lay-out: Joop Berkhout

Het bestuur van de Franz Liszt Kring wordt gevormd door: Martyn van den Hoek – voorzitter;

Christo Lelie – vice-voorzitter, eindredacteur van het *Tijdschrift van de Franz Liszt Kring*;

Peter van Korlaar – secretaris; Johan Verrest – penningmeester;

Toos Onderdenwijngaard, Klára Würtz (organisatie concerten),

Albert Brussee (eindredactie *Liszt Bulletin*), Yoram Ish-Hurwitz (webmaster)

en Aad Jordaans (sponsorwerving)

Bankrekening NL07 RABO 0365512613 ten name van Stichting Franz Liszt Kring

Bank Identificatie Code (BIC): RABONL2U

Stichting Franz Liszt Kring • Secretaris Peter van Korlaar • Marslaan 3, 5331 TW Kerkdriel
Telefoon (0418) 63 12 54 • GSM (06) 51 11 60 94 • E-mail pa.vankorlaar@planet.nl • www.lisztkring.nl

Wist u dat...

de jeugdige Franz Liszt, toen hij in de zomer van 1824 met zijn vader in Londen was en daar concerten gaf, ooit werd onderzocht door de bekende frenoloog Dr. Deville? Deze stond erom bekend dat hij uit de vorm van de schedel eigenschappen van zijn patiënten kon afleiden, zoals de graad van intelligentie, specifieke kwaliteiten, et cetera. Vader Adam, nieuwsgierig en nogal sceptisch, deed het voorkomen alsof het met die jongen van hem helemaal mis ging. Hij was lui, vertoonde in geen enkel opzicht talent, en zijn familie wist niet wat ze met hem aan moesten! De frenoloog betastte de schedel van de jongen aandachtig, wreef met zijn vingers over een paar knobbels, en kwam tot de conclusie dat het hem geschetste beeld van de knaap wat te negatief was. Hij adviseerde Franz echter het niet te zoeken in een universitaire studie van bijvoorbeeld een dode taal. En toen, plotseling, terwijl zijn wijsvingers links en rechts bij de slapen over het voorhoofd gleden, toen kreet hij uit: “Wel, wel, wel! Dit is een geboren musicus! Maak een artiest van hem en ge zult zien wat er van hem komt!” Pas toen onthulde vader Liszt dat zijn zoon niemand anders was dan Franz Liszt, het beroemde wonderkind dat in die dagen triomfen vierde in Londen en kort daarna zou optreden voor Koning George IV op Windsor Castle.

(AB)

Vrij naar: Joseph d’Ortigue, Frantz Liszt, de eerste Liszt-biografie, op 14 juni 1835 in de Gazette musicale de Paris gepubliceerd.